

Locul

Gheorghe M. Ștefan

Am fost incitat să scriu acest text printr-o invitație din care am reținut că ”un loc trezește imaginația, un altul servește creația”. Bine zis. Cu toate acestea, suntem înclinați să acordăm creației o sursă ce ne este strict interioară și să credem că este un proces ce se petrece în mentalul propriu, astfel încât orgoliul nostru tinde să excludă orice localizare exterioară nouă, care ne-ar stârni sau servi. Ne place să credem că noul pe care încercăm să-l aducem în lume vine din noi, prea puțin condiționat de cele existente sau petrecute în locuri ce nu ne sunt strict interioare. Noul adus în lumea omului, ca explicație a unui proces existențial – prin dezvăluire – sau ca nou obiect – prin întrupare –, emerge din plenitudinea pe care interioritatea noastră o împărtășește cu existența actuală, pe care o dezvăluie, și cu cea potențială pe care o întrupează. În aceste condiții, ideea de loc pare a-și pierde conturul. Dar, pentru că trebuie să fim totuși undeva atunci când moșim noutatea, se pare că trebuie să bântuim peste tot și toate, integrați mult peste limita la care fragmentarea vieții lumești ne obligă. Detașarea de lumea care fragmentează pare a ne incita la nelocuirea ei, pe de o parte, iar, pe de altă parte, conectarea la existența plenară, esențială pentru emergența noului, ne obligă la întregirea existențială. Astfel, locuirea existențială se opune locuirii lumești. Se pare că sunt invitat să opinez asupra unui subiect esențial, din moment ce, încercând să-l abordez, simt că scapă unor delimitări preliminare necesare. Nu-mi rămâne decât calea riscantă, de tip speculativ, metaforic sau colocial, în locul rigori limpezi și confortabile.

Pare foarte dificilă localizarea locului! Iar dacă stau și analizez situațiile concrete, locul este perceput de către creator numai în pauzele ce intervin în procesul de creație. De fapt, locul își exercită acțiunea numai în intervalul dintre bătăliile războiului cu existența ce nu se lasă devoalată sau modelată. Locul este spațiul în care ne refacem pentru a reîncepe efortul creator, care, odată declanșat, se desfășoară aproape exclusiv în spațiul pe care-l țintește. Creația are loc acolo unde acționează, numai pauza este cea care se desfășoară în locul unde creatorul pare, pentru cei din jur, a lucra. Se pare că locul despre care putem vorbi este numai cel al pauzei. Pentru cei din jur, Dan Barbilian își scria versurile la o masă din cofetăria Capșa. Dar poetul nu se afla acolo atunci când scria. El era scufundat în spațiul haotic al obiectelor lingvistice pe care încerca să le domolească, punându-le într-o formă semnificativă pentru a transmite sensuri pe care altfel nu le putea exprima. Poetul revine în cofetărie ori de câte ori un cunoscut îi întrerupe procesul creator pentru a-l saluta sau pentru a-l ține de vorbă. Iar cei din jur ne vor povestesti, peste timp, că ”locul în care Dan Barbilian își scria versurile era la Capșa”.

Într-o discuție pe acest subiect cu o persoană realmente creatoare, aceasta-mi spunea că atunci când scrie poate sta într-un spațiu oricât de strict delimitat, dar atunci când se oprește din scris, simte nevoia de a se lăsa cuprins de un spațiu larg, generos extins. Creația presupune concentrare, dar relaxarea cere o expansiune care ne reîncarcă cu ”energii” ce vin dintr-o cât mai puțin restricționată conectare la o realitate cuprinzătoare.

Pe lângă localitatea spațială, cred că și localitatea temporată are un rol foarte important. Cu ce ne (mai) ocupăm în perioada în care creația are loc? Concentrarea absolută, sau o anumită doză de dispersare este indicată? Încrâncenarea cu care căutăm concentrați într-un loc, existențial sau lumesc, ne poate sechestra într-un ”minim local”, ținându-ne departe de un ”minim mai adânc” în care se află ceea ce căutăm. Orice

căutare, în spațiile mult prea accidentate în care slușiile se cuibăresc, presupune perseverență dar și salturi aleatoare prin care reluăm căutarea din alt loc, în alt loc, altădată, ... Cred că încrâncenarea de a ne menține, în interioritatea subiectivă sau în localizarea exterioară, într-un loc nu este productivă. Se spune că ”schimbarea locului, schimbarea norocului!”. Șansa de a da peste ceea ce căutăm crește odată cu mobilitatea mentală sau locațională. O spun tehnicile computaționale de căutare, dar și înțelepciunea pop. Să fie, în aceste condiții, ”locul privilegiat” o iluzie? Se pare că da, dar este o iluzie care ajută.

Se mai poate vorbi și despre o altă dimensiune a locului. Este vorba despre ființele care populează locul creației. Ele au un rol mult mai important decât sunt dispuși unii creatori să accepte. Mediul intelectual, artistic sau etic pune o amprentă de neșters asupra creației. Față de ființele ce ne înconjoară, reacția noastră creativă poate fi pozitivă sau negativă, în nici un caz indiferentă. Stimulul sau inhibiția pe care o exercită mediul cultural, instituțiile, oamenii, dar, de ce nu, și animalele de companie, își pun amprenta asupra modului în care navigăm în spațiul soluțiilor posibile. Există încrâncenări bune sau rele, induse de mediul viu în care suntem scufundați, care se pot dovedi mult mai puternice decât localitatea urbană sau naturală în care suntem instalați mai mult sau mai puțin comod. De prea multe ori credem că ne putem izola de viul perturbator printr-o locuire adecvată.

Mai concret. Foarte greu se poate defini o delimitare care statuează un loc al creației. Întotdeauna va exista o deschidere care anulează localitatea. De aceea, poate că efortul continuu de a ne poziționa, în spațiul cu prea multe dimensiuni al ”locului”, este sursa cea mai activă a gestului creativ.